OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Planering av jämställdhet och likabehandling i verksamheten

Webbinarium 29.5.2023

Planering av jämställdhet och likabehandling i verksamheten och lagstiftning

Jämställdhetslagen 5 b § och diskrimineringslagen 6 a § samt regeringspropositionerna (177/2022 och 148/2022)

- Anordnaren av småbarnspedagogik och serviceproducenten inom småbarnspedagogik ansvarar för att planerna utarbetas.
- Jämställdhetsplanen och planen för likabehandling i verksamheten inom småbarnspedagogiken utarbetas **i daghem** i huvudsak för varje verksamhetsställe och skyldigheten gäller även **förskoleundervisning** som ordnas i anslutning till småbarnspedagogik.
- Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för att gemensamma jämställdhetsplaner utarbetas för aktörer inom familjedagvården och den kommunala öppna småbarnspedagogiken. Den gemensamma planen för familjedagvården som kommunen i samarbete med aktörerna utarbetar kan gälla även privata aktörer i området.
- Barnens delaktighet får inte äventyras. Det är uttryckligen fråga om barnens rättighet, inte skyldighet. Barnens ålder är inte någon grund för att förvägra dem delaktighet. Barns delaktighet och åsiktsyttringar ska stödjas.
- Planerna ska utarbetas i samarbete med personalen.

Skyldigheten gäller även förskoleundervisning som ordnas i anslutning till småbarnspedagogik

- Förskoleundervisningen kan ordnas på ett daghem, i en skola eller på någon annan lämplig plats
  - Förskoleundervisning som ordnas på ett daghem tillämpar:
    5 b § i jämställdhetslagen och 6 a § i diskrimineringslagen
  - Förskoleundervisning som ordnas i en skola tillämpar:
    5 a § i jämställdhetslagen och 6 § i diskrimineringslagen
- Enligt den föreslagna bestämmelsen ska varje verksamhetsställe inom småbarnspedagogik utarbeta en plan för likabehandling för sitt verksamhetsställe. Utgångspunkten är att man också utarbetar en jämställdhetsplan för varje verksamhetsställe.
- Barnens ålder och utveckling samt särdragen i ålders- och utvecklingsnivån hos barn i förskoleundervisning ska beaktas i planeringen av jämställdhetsarbetet när förskoleundervisningen ordnas i anslutning till läroanstalter > förutom 5 a § även ändamålsenligt att tillämpa aspekter i 5 b §, som särskilt avseende ska fästas vid

Planering av jämställdhet och likabehandling i verksamheten

Webbplatshelheten fungerar som en guide för personalen inom småbarnspedagogik och förskoleundervisning.

Fördjupa dig i temat

Jämställdhetsplan och plan för likabehandling i verksamheten →

Utredningsmetoder →

Begrepp (publiceras senare) →

Skapa en mer jämställd och jämlik verksamhet

Interaktion och handledning →

Material, utrymmen och leksaker →

Delaktighet →

Förebyggande av och ingripande vid trakasserier →

Behandla, ingrip, diskutera, ta upp

Bemötande av vårdnadshavare →

Ledning och behandling inom arbetsgemenskapen →

Rättsgrund →

Materialet hittar du här

Planering av jämställdhet och likabehandling i verksamheten

Utbildningsstyrelsen

Planering av jämställdhet och likabehandling i verksamheten

Är obligatorisk inom småbarnspedagogiken från och med 1.6.2023

För planen för likabehandling finns en övergångsperiod på två år (skyldigheten träder i kraft 1.6.2025)

Kontinuerlig process, som styr verksamheten.

Är inte en personalpolitisk plan, utan en plan för verksamheten vid verksamhetsstället.

Jämställdhetsplan i verksamheten

- Enligt jämställdhetslagen ska planen innehålla:
  - **Utredning** av jämställdhetsläget i verksamheten
  - Nödvändiga **åtgärder** för att främja jämställdhet
  - **Utvärdering** av förverkligandet och resultaten av åtgärderna

- Utarbetas i huvudsak för enskilda verksamhetsställen, även förskoleundervisning som ordnas i anslutning till småbarnspedagogik

- Kommunen ansvarar för att utarbeta planerna för familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet i samarbete med aktörerna på området. Privat familjedagvård med i kommunens plan.

Jämställdhetsplan i verksamheten

- Rekommenderas att planen granskas årligen, högst tre år i sänder
- Utarbetas i samarbete med personalen, barnen ska ges möjlighet att vara delaktiga med beaktande av deras ålder och utveckling
- Särskilt avseende ska fästas vid interaktion, handledningen, barnens delaktighet, vilka material som används och bemötandet av vårdnadshavare samt vid förebyggande och undanröjande av sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön.

Plan för likabehandling i verksamheten

- I planen ska man beakta
  - **Hur verksamheten påverkar** olika grupper av människor
  - **Hur likabehandling uppnås** i den egna verksamheten
  - **Vidta åtgärder för att främja likabehandling**

- Görs för verksamhetsstället

- Kommunen ansvarar för att utarbeta planerna för familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet i samarbete med aktörerna på området.

Plan för likabehandling i verksamheten

- Planen utarbetas tillsammans med personalen, barnen och vårdnadshavarna ska ges möjlighet att bli hörda.

- De främjande åtgärderna ska vara effektiva, ändamålsenliga och proportionerliga med beaktande av småbarnspedagogikens verksamhetsmiljö, resurser och övriga omständigheter.

- Ingen skyldighet att årligen granska planen.

Plan för likabehandling i verksamheten

- Om en anordnare av småbarnspedagogik eller en serviceproducent inom småbarnspedagogik efter att ha fått vetskap om att ett barn har blivit utsatt för trakasserier inte vidtar de åtgärder som står till buds för att undanröja trakasserierna, betraktas förfarandet hos en anordnare av småbarnspedagogik eller en serviceproducent inom småbarnspedagogik som diskriminering.

  (Diskrimineringslag 14 § 3 mom.)

Varför lönar det sig att göra planeringen av jämställdhet och likabehandling tillsammans?

- Diskriminering görs ofta på flera grunder, det vill säga den riktar sig mot flera än en egenskap eller faktorer.
    - Diskriminering kan till exempel rikta sig mot både kön och funktionsnedsättning eller både mot kön och religion.
- **Å andra sidan är utmaningen den** att båda perspektiven ska finnas med i planen.

Planering av jämställdhet och likabehandling i verksamheten som en process

Modellblankett och anvisning

JÄMSTÄLLDHETSPLAN OCH PLAN FÖR LIKABEHANDLING I VERKSAMHETEN

Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män 609/1986
Diskrimineringslag 2014/1325

1. När och hur gjordes utredningen? Vad kom fram vid utredningen?				
Utvecklingstema	Mål	2. Utvecklingsåtgärder	Tidtabell, ansvarsperson, när genomförs utvärderingen	3. Resultat av utvärderingen

Guide på webben:

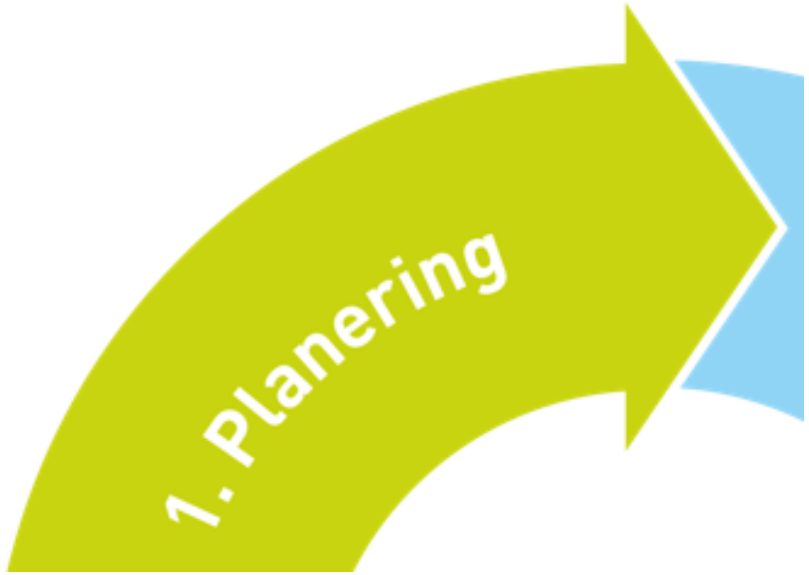
- https://www.oph.fi/sv/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa

Planering

Planering

- Bekanta sig med lagstiftningen
- Begreppsdefinition och gemensamma diskussioner i arbetsgemenskapen
- Var planen placeras:
  som en egen plan eller som en del av planer som redan finns samt hur lokal planen är

Planering

Fördjupa dig i temat

Jämställdhetsplan och plan för likabehandling i verksamheten →

Begrepp (publiceras senare) →

Begreppen öppnar tankesätten och förändrar verksamheten

Normer och normativitet

Normativitet handlar om vad vi anser vara normalt och önskvärt. Normer hjälper oss att agera i situationer, men ibland är normer diskriminerande och begränsar våra handlingar. Att tillhöra normen ger ofta privilegier, och å andra sidan, om man bryter mot normerna eller inte passar in i dem kan man bli diskriminerad.

I utbildning och undervisning är det viktigt att lägga märke till att dagliga handlingar, tankar och ord kan baseras på diskriminerande normer omedvetet. Till exempel, vilken typ av bilder och karaktärer som förekommer i sagoböcker eller vilka slags leksaker som finns på dagis, kan ha sina rötter i vilka vanor man har. Normer är ofta osynliga och märks bara när någon bryter mot dem. Om du till exempel blir förvånad när en pojke lackar naglarna i en sagobok, dockorna på dagis är bruna eller ett barn har två pappor, har du stött på en norm, det vill säga ett antagande om hur människor av olika kön ska agera, hur leksaker ser ut, eller vem som utgör en familj.

Planering

Ledning och behandling inom arbetsgemenskapen →

Rättsgrund →

Planeringsskedet i blanketten

JÄMSTÄLLDHETSPLAN OCH PLAN FÖR LIKABEHANDLING I VERKSAMHETEN

Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män 609/1986
Diskrimineringslag 2014/1325

1. När och hur gjordes utredningen? Vad kom fram vid utredningen?

Planeringen har påbörjats i maj 2023.

Utredning

Kartlägg

- Jämställdhetsläget och läget för likabehandling kartläggs
  - Utredning om **jämställdhetsläget vid verksamhetsstället**
  - **Hur verksamheten påverkar** olika befolkningsgrupper
  - **Hur likabehandling uppnås** i den egna verksamheten
- Utgående från utredningen vet man vad som behöver utvecklas i verksamheten
- Olika metoder stöder insamlingen av information och gör personalen, barnen och vårdnadshavarna delaktiga

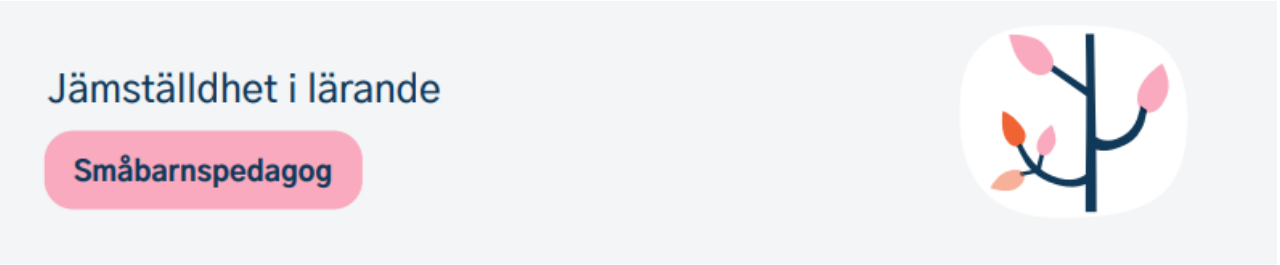

Kartlägg

Utredningsmetoder

Utredningsmetoder på webbplatsen *Jämställdhet i lärande*

Jämställdhet i lärande

Småbarnspedagog

Bemötande i hallen

På morgonen då barnen tas emot kan man uppmärksamma hur barnen bemöts och vilka samtalsämnen som man tar upp med dem. I det här dokumentet finns tips på hur man kan observera bemötande av barnen.

SYFTE: Att skapa jämställda möten på morgonen då barnen kommer till daghemmet.
MATERIAL: anteckningsblock
BERÄKNAD TID: upprepa observationen flera gånger, analys ca. 1 h, fortsatt arbete

Förberedelse

Personalens bemötande kan observeras exempelvis genom att uppmärksamma personalens ton och kommentarer om barnets utseende/beteende. Välj att granska en kollegas bemötande utgående från något/några av exemplen nedan

- Användningen av röstläget
- Kommentarer om utseende
- Kommentarer om prestation/beteende
- Frågor för öppna svar eller ja–/nej –frågor

Om ni vill, kan ni lägga till andra teman.

Utredningsmetoder: Videoinspelning

- Effektivt sätt att få information om vardagen
  - Synliggör även omedvetna aspekter gällande kroppsspråk, sätt att tala, tonläge och ögonkontakt
- Inspelning av återkommande stunder i vardagen avslöjar rutinmässiga verksamhetssätt
- Betraktar t.ex. följande stunder i vardagen:
  - Måltider
  - Övergångar
  - Handledda stunder
  - Fri lek

Utredningsmetoder: Hur och med vem pratar vi jamstallt.se

Barnets namn	Antal tilltal från pedagog	Barnet tar ordet själv	Negativ uppmärksamhet

Diskutera:
- Hur kan ni fördela talutrymmet så att alla får komma till tals lika mycket?
- Hur kan barnen få öva på att lyssna aktivt?
- Hur kan ni minska tillsägelserna?

Tips! Vid nästa observation kan ni också observera: antal följdfrågor, vem som avbryter och positiv uppmärksamhet.

Utredningsmetoder: Vad leker barnen med? jamstallt.se

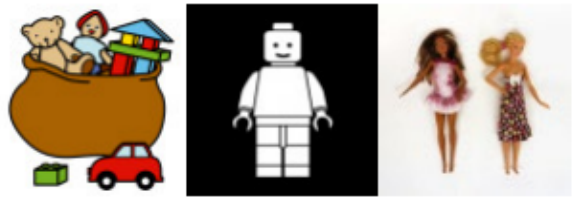
Gör observationen när barnen fritt får välja material och var någonstans de vill leka. Skriv in alla barnens namn, skriv alla tjejer först och sedan killarna eller tvärtom. På så sätt kan ni analysera både på individnivå och ur ett genusperspektiv. Skriv ner vilket material barnet väljer, om det leker själv eller namn på den barnet leker med. Skriv även upp var någonstans pedagogen befinner sig. Gör observationen vid tre olika tillfällen.

Datum:

Barnets namn	**Vad leker barnet med? (material)**	**Kompis / Själv**
Pedagogens namn	**Var pedagogen befinner sig**	

Utredningsmetoder: Förslag på enkät till barnen Folkhälsan

Finns det leksaker som liknar dig och din familj? Ja Vet ej Nej

Om inte, varför? _____

_____

Ser du bilder som liknar dig och din familj i böcker eller upphängda på väggen?

Om inte, varför? _____

_____

Hör du berättelser, sagor eller musik där du känner igen dig?

Om inte, varför? _____

Hur upplever vårdnadshavarna småbarnspedagogiken?

- Hurdana familjer och vårdnadshavare har barnen och hur upplever de småbarnspedagogiken?
- Vad är tydligt och klart för dem och vad har de frågor om?
- Hur upplever vårdnadshavare till barn som hör till olika minoriteter småbarnspedagogiken? Upplever till exempel vårdnadshavare till bruna barn att småbarnspedagogiken verkligen främjar likabehandling eller är de rädda för att barnet utsätts för rasism?
- Hur upplever vårdnadshavare som har barn som hör till flera minoriteter (till exempel språk och hälsotillstånd) småbarnspedagogiken? Får de tillräckligt med information och stöd för sitt barns utveckling?

Utredningsskedet i blanketten

1. När och hur gjordes utredningen? Vad kom fram vid utredningen? i verksamheten
Observationerna gjordes i september och oktober 2023 med hjälp av videoinspelning. I november 2023 gjordes en noggrannare observation med fokus på beröm, böcker och lekar efter att det i utredningen kom fram att det fanns utvecklingsbehov. Vi noterade att representationen i böckerna var snäv, att positivt bemötande kunde förekomma i större utsträckning och att lekarna kunde vara mer mångsidiga.

Utveckling

Utveckling

- Resultaten av utredningen bearbetas: i vilka vardagliga situationer finns det behov av utveckling när det gäller jämställdhet och likabehandling?
- Utvecklingstema,
  mål och **utvecklingsåtgärder** anges
- På en så konkret nivå som möjligt
- Tidtabeller och ansvarspersoner

Utveckla

Skapa en mer jämställd och jämlik verksamhet

Interaktion och handledning →

Material, utrymmen och leksaker →

Delaktighet →

Förebyggande av och ingripande vid trakasserier →

Utveckla

Bemötande av vårdnadshavare

Utveckla

Reflektera över

- Får alla barn positiv uppmärksamhet? Vem får ingen uppmärksamhet? Vem får mycket negativ uppmärksamhet? Påverkar barnets kön, hudfärg eller förmågor vad hen får beröm för?
- Vem får sin röst hörd? Hur fördelas ordet?
- Fundera på vilka ord du kan använda i stället för att tala om flickor och pojkar. Till exempel kompisar, hjärtegryn eller barnens namn fungerar bra i många situationer!
- Fundera på vilka ord du använder när du talar om barnen. När du till exempel talar om barn som flyttat till Finland, är det nödvändigt att understryka att de är personer som har flyttat till Finland? Beskriv och stöd alltid själva handlingen, inte bakgrunden. Om det handlar om att barnet behöver stöd för sin språkinlärning, fokusera på det och inte på barnets egenskaper eller bakgrund.
- Fundera på hur du själv talar: tilltalar du till exempel barnen utgående från deras kön? Varför? Kopplar du ihop leksaker, lekar, färger och beteendemönster med ett visst kön? Hur kunde du undvika detta?
- Ta fasta på barnens initiativ till att tala om kön, hudfärg, funktionsnedsättning och andra normer. Ingrip i barnens stereotypa eller kränkande kommentarer, såsom "rosa är en flickfärg" eller "jag vill inte leka med hen, för att hen är...". Förundras över och diskutera tillsammans med barnen och introducera nya perspektiv som barnen kan reflektera över.

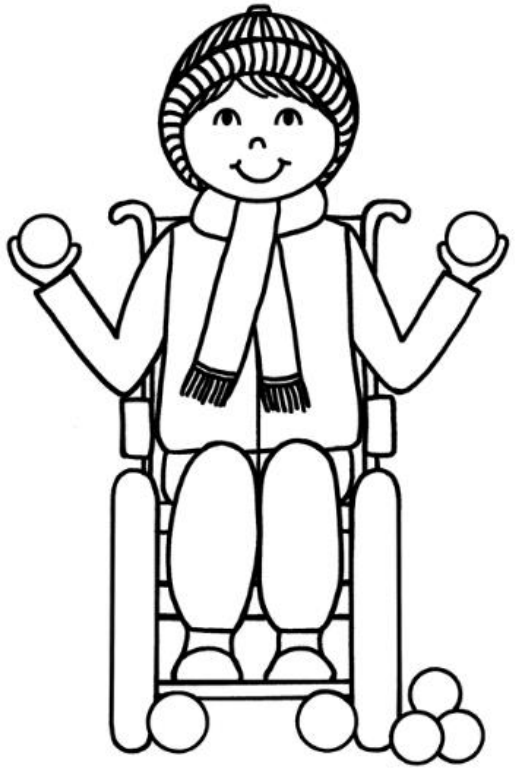
Utveckla

Konkreta tips

- Barnen kan göras delaktiga i planeringen av verksamheten till exempel med hjälp av bilder. Barnen kan välja olika aktiviteter med hjälp av färdiga bilder för till exempel följande vecka eller rita eller klippa ut bilder på sådant som de vill göra. Se till exempel Folkhälsans mångsidiga bildstödsmaterial
- Samla in respons på verksamheten av barnen genom intervjuer eller till exempel med symboler såsom smileys/tummen upp eller med hjälp av bilder.
- De vuxna bär ansvaret för att vardagen fungerar och att barnen upplever delaktighet och trygghet. Därför ska till exempel inte tysta barn lugna ner högljudda eller vilda situationer genom att bli placerade mellan barn som för oljud.
- Våga tala om hudfärger. Vilken hudfärg har vi? Om det inte finns bruna eller svarta dockor eller man inte talar om hudfärg, vågar barnen inte prata om sin egen hudfärg. Därför är det viktigt att tala om vilka färger vi har. Även vit är en färg.
- Stöd med din kommunikation barn och familjer som håller på att lära sig svenska: använd ansiktsuttryck, gester eller rita det du säger. Prata vid behov långsammare och välj uttryck som är lätta att förstå. Fråga om personen du talar med förstod vad du menade. När det är din tur att lyssna, koncentrera dig på att verkligen lyssna. Prata mindre och håll pauser. Var uppmärksam på din samtalspartner och reagera även på hens gester och ansiktsuttryck. Ställ vid behov preciserande frågor och beskriv hur du uppfattade saken. Var uppmärksam på även små gester och ta fasta på dem.

Utveckla

Mera konkreta tips

- Folkhälsan: Diskussionsmaterial om att bryta normer; består av bilder och berät...
- Linnéa Johansson: : Normkreativa rithäften
- Näkövammaisten liitto: Toimiva ja esteetön leikkipuisto
- Saamelaiskäräjät: Saamelaistietoa opetukseen
- Sue Nuenke: Normeja rikkovia värityskuvia
- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus: Materiaalia lapsille
- Tampereen kaupunki: Tukikeinoja motoriseen levottomuuteen.
- Tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi: Ikäinventaario
- Tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi: Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskävely

Utvecklings-skedet i blanketten

Utvecklingstema	Mål	2. Utvecklingsåtgärder	Tidtabell, ansvars-person, när genomförs utvärderingen
Beröm och positivt bemötande	Varje barn får dagligen positiv uppmärksamhet och beröm som inte hänger ihop med kön.	Övningar med temat positivt bemötande två gånger i veckan. Varje barn får dagligen positiv uppmärksamhet, följs upp med hjälp av ett häfte. Bättre planering av eftermiddagen, då negativ uppmärksamhet ofta förekommer.	Januari–april: Paul skapar en tidtabell för övningarna. Kerstin tar i bruk häftet, som alla fyller i.
Representationen i böcker	Böckerna erbjuder möjlighet för alla barn att känna igen sig.	Böcker med många olika slags familjer, människor med olika hudfärg, karaktärer med funktionsnedsättning och böcker som bryter mot diskriminerande normer. Lånas från biblioteket, egna exemplar skaffas i mån av möjlighet.	Rita & Venla ansvarar för eftermiddagarna. Jonas sammanställer en lista över böcker. Utvärderas i maj.
Lek, lekutrymmen och ledd lek	Lekarna blir mer mångsidiga	Lekutrymmenas placering förändras och leksakerna blandas.	Januari–april: Agneta, gör barnen delaktiga
	Barn i behov av språkligt stöd deltar i högre grad i lekar med barn som pratar svenska.	En gång i veckan lottas lekar och lekkamrater ut. Vi satsar på ledd lek som stöder genussensitivitet och mångsidiga vänskapsrelationer.	Kalle Alla, Jonas informerar och följer upp under hela våren.

Utvärdering

Utvärdering

- Har åtgärderna påverkat vardagen på det sätt som vi önskade?
- Vad lyckades vi med? Vad kändes utmanande?
- Arbetar vi vidare med samma teman, eller kan vi börja med ett nytt?
- I det här skedet kan man också göra observationer
- Personalens, barnens och vårdnadshavarnas delaktighet

Exempel: Hur syns ett antirasistiskt förhållningssätt i arbetet och i verksamheten?

- På vilket sätt har personalen tagit i bruk de arbetssätt som de har lärt sig och tillsammans kommit överens under utbildningen i antirasism?
- På vilket sätt har dessa åtgärder förverkligats? Har man identifierat utmaningar eller utvecklingsidéer?
- Hur har åtgärderna inverkat på verksamheten, verksamhetskulturen och på barnens, personalens och vårdnadshavarna upplevelser om småbarnspedagogiken?

tvecklingstema	Mål	2. Utvecklingsåtgärder	Tidtabell, ansvars-person, när genomförs utvärderingen	3. Resultat av utvärderingen
eröm och ositivt emötande	Varje barn får dagligen positiv uppmärksamhet och beröm som inte hänger ihop med kön.	Övningar med temat positivt bemötande två gånger i veckan. Varje barn får dagligen positiv uppmärksamhet, följs upp med hjälp av ett häfte. Bättre planering av eftermiddagen, då negativ uppmärksamhet ofta förekommer.	Januari–april: Paul skapar en tidtabell för övningarna. Kerstin tar i bruk häftet, som alla fyller i.	Positivt bemötande av barnen har blivit en del av vardagen. Eftermiddagarna förlöper bättre, följs fortsättningsvis upp och utvecklas ytterligare under hösten 2024 om det behövs.
epresentationen böcker	Böckerna erbjuder möjlighet för alla barn att känna igen sig.	Böcker med många olika slags familjer, människor med olika hudfärg, karaktärer med funktionsnedsättning och böcker som bryter mot diskriminerande normer. Lånas från biblioteket, egna exemplar skaffas i mån av möjlighet.	Rita & Venla ansvarar för eftermiddagarna. Jonas sammanställer en lista över böcker. Utvärderas i maj.	Jonas har sammanställt en omfattande lista över böcker, som har delats ut i hela huset. Listan används när nya böcker skaffas och vid biblioteksbesök lånas minst en bok på listan.
ek, lekutrymmen ch ledd lek	Lekarna blir mer mångsidiga	Lekutrymmenas placering förändras och leksakerna blandas.	Januari–april: Agneta, gör barnen delaktiga	Lekutrymmenas placering förändras på nytt nästa vår tillsammans med barnen, fungerade bra och barnen var ivriga.
	Barn i behov av språkligt stöd deltar i högre grad i lekar med barn som pratar svenska.	En gång i veckan lottas lekar och lekkamrater ut. Vi satsar på ledd lek som stöder genussensitivitet och mångsidiga vänskapsrelationer.	Kalle Alla, Jonas informerar och följer upp under hela våren. Utvärderas i maj.	Barnens lekar och lekkamrater har blivit mer mångsidiga, vi fortsätter med utlottningen varje vecka. Under hösten behöver vi ytterligare se över och utveckla hur lekarna handleds.

Utvärderingsskedet i blanketten

Kom ihåg!

I huvudsak per verksamhetsställe eller grupp*

En del av verksamhetens övriga planering och genomförande

Utredningen fungerar som grund

Konkreta åtgärder

Kontinuerliga diskussioner i arbetsgemenskapen

*Med undantag av familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Tack!

Småbarnspedagogik Varhaiskasvatus@oph.fi

Förskoleundervisning Esiopetus@oph.fi

Sara Sundell, sakkunnig i jämställdhet och jämlikhet, Folkhälsan
sara.sundell@folkhalsan.fi